INTERNATIONAL JOURNAL OF STATISTICAL ANALYSIS

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 06.11.2026
PUBLISHED: 07.11.2026

PEDAGOGICAL POTENTIAL OF PROBLEM-BASED GAME TASKS IN DEVELOPING COGNITIVE INTEREST IN CHILDREN AGED 5–6

Tillabayeva Gulruh Sohibbek qizi

Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Department of Primary Education Methodology, Fergana State University, Fergana, Uzbekistan

E-mail: tillabayevag1995@gmail.com

ORCID: https://orcid.org/0009-0002-7901-6031

Yaqubova O‘g‘iloy Erkinjon qizi

Student of the Preschool Education Program, Fergana State University

Abstract

This article examines the pedagogical potential of problem-based play tasks for fostering curiosity in children aged 5–6. It aims to identify conditions that encourage children to ask questions, make predictions, test ideas and explain their solutions. A qualitative analysis of curriculum and research sources informs a proposed sequence for organising play tasks. Activity examples and observational indicators are presented. No empirical study was conducted; the recommendations are theoretical and methodological proposals that require evaluation in preschool settings.

Keywords

preschool education, curiosity, problem situation, play task, exploration, prediction, teacher support.

5–6 YOSHLI BOLALARDA BILISHGA QIZIQISHNI RIVOJLANTIRISHDA MUAMMOLI O‘YIN TOPSHIRIQLARINING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Tillabayeva Gulruh Sohibbek qizi

Filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) Farg‘ona davlat universiteti, Boshlang‘ich ta’lim metodikasi kafedrasi Farg‘ona, O‘zbekiston

E-mail: tillabayevag1995@gmail.com

ORCID: https://orcid.org/0009-0002-7901-6031

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

INTERNATIONAL JOURNAL OF STATISTICAL ANALYSIS

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 06.11.2026
PUBLISHED: 07.11.2026

Yaqubova O‘g‘iloy Erkinjon qizi

Farg‘ona davlat universiteti, Maktabgacha ta’lim yo‘nalishi talabasi

Annotatsiya

Maqolada 5–6 yoshli bolalarda bilishga qiziqishni rivojlantirishda muammoli o‘yin topshiriqlaridan foydalanish masalasi nazariy-metodik jihatdan yoritiladi. Maqsad bolani savol berish, taxmin qilish, tekshirish va o‘z yechimini izohlashga undaydigan topshiriqlarni tashkil etish shartlarini aniqlashtirishdir. Mavzuga oid dasturiy va ilmiy manbalar mazmuniy tahlil qilinib, muammoli o‘yin faoliyatining metodik ketma-ketligi ishlab chiqildi. Topshiriq namunalari hamda bolalar faoliyatini kuzatish ko‘rsatkichlari taklif etildi. Mazkur ishda empirik tajriba o‘tkazilmagan; tavsiyalar nazariy umumlashtirish va metodik loyihalash natijasi hisoblanadi.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, bilishga qiziqish, muammoli vaziyat, o‘yin topshirig‘i, izlanish, taxmin, pedagogik ko‘mak.

Аннотация

В статье рассматриваются педагогические возможности проблемных игровых заданий в развитии познавательного интереса детей 5–6 лет. Цель работы — определить условия организации заданий, побуждающих ребёнка задавать вопросы, выдвигать предположения, проверять их и объяснять решение. На основе содержательного анализа программных и научных источников предложена методическая последовательность игровой деятельности. Представлены примеры заданий и показатели наблюдения. Эмпирическое исследование не проводилось; рекомендации требуют проверки в практике дошкольного образования.

Ключевые слова: дошкольное образование, познавательный интерес, проблемная ситуация, игровое задание, исследование, предположение, педагогическая поддержка.

Kirish

Maktabgacha yoshdagi bolaning yangi predmet yoki hodisaga e’tibor berishi bilish jarayonining boshlanishi bo‘lishi mumkin. Biroq tashqi yangilikka qisqa

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 06.11.2026
PUBLISHED: 07.11.2026

muddatli qiziqish bilan biror hodisaning sababini bilishga intilish o‘rtasida farq mavjud. Tarbiyachining vazifasi bolaning dastlabki hayratini savol, izlanish va mazmunli faoliyatga aylantirish uchun sharoit yaratishdan iborat. Shu jihatdan 5–6 yoshli bolalar bilan ishlashda muammoli o‘yin topshiriqlarini qo‘llash metodik ahamiyatga ega.

Bilishga qiziqish ushbu maqolada bolaning noma’lum narsani aniqlashga intilishi, savol berishi, yechim izlashga qaytishi va topgan javobini tushuntirishga urinishi orqali namoyon bo‘ladigan yo‘nalish sifatida talqin etiladi. Kognitiv faollik esa idrok, taqqoslash, eslab qolish, fikrlash va boshqa bilish harakatlarini qamrab oladigan kengroq tushunchadir. Bilishga qiziqishni o‘rganishda aynan ushbu motivatsion jihatga e’tibor qaratiladi. Kidd va Hayden bilishga qiziqish va axborot izlash o‘rtasidagi munosabatni muhokama qilib, tushunchaning yagona umumqabul qilingan ta’rifi mavjud emasligini qayd etadi [4]. Shu sababli bu maqoladagi talqin pedagogik kuzatuv uchun ishchi ta’rif sifatida qo‘llanadi.

Muammoli o‘yin topshirig‘i bolaga tushunarli o‘yin maqsadi bilan hali tayyor javobi noma’lum bo‘lgan vaziyatni birlashtiradi. Masalan, o‘yinchoqni suvdan ho‘llamasdan olib o‘tish vazifasida bola material tanlaydi, taxmin qiladi va yechimini sinaydi. Topshiriqning muammoliligi uning murakkab yoki chalkashligida emas, bolaning mustaqil izlanishiga ehtiyoj tug‘dirishidadir.

Mahalliy ta’lim kontekstini belgilashda “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturining 2022-yilgi nashri tayanch manba sifatida olinadi [1]. O‘yin jarayonidagi kattalar ko‘magi bo‘yicha ilmiy dalillar esa topshiriq tuzilishini ehtiyotkorlik bilan asoslash imkonini beradi [2; 3]. Maqolaning maqsadi muammoli o‘yin topshiriqlarini tashkil etish tamoyillarini yoritish va tarbiyachilar uchun amaliy namunalar ishlab chiqishdir.

Materiallar va metodlar

Maqola nazariy-metodik yondashuvda tayyorlandi. Manbalar maqsadli tanlandi: “Ilk qadam” dasturi mahalliy ta’lim kontekstini belgilash uchun [1], yo‘naltirilgan o‘yin haqidagi sharh va konseptual ishlar bola tanlovi hamda kattalar ko‘magini talqin qilish uchun olindi [2; 3]. Bilishga qiziqish va izlanish bo‘yicha manbalar

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 06.11.2026
PUBLISHED: 07.11.2026

tushuncha va vazifa shartlarini aniqlashtirishga xizmat qildi [4–6]. Shakllarni o‘rganishga oid tajriba va pedagogik ko‘mak haqidagi ishlar metodik qiyoslash uchun jalb qilindi [7; 8]. Ushbu tahlil barcha adabiyotlarni qamrab oluvchi tizimli sharh hisoblanmaydi.

Tahlil savollari topshiriqda bolaning tanlovi mavjudligi, muammoning tushunarliligi, yechimni amalda tekshirish imkoniyati va tarbiyachi yordamining shakliga qaratildi. Mazkur savollar asosida muammoli o‘yinni tashkil etish ketma-ketligi loyihalandi. Keyin har bir bosqich uchun topshiriq va kuzatiladigan harakatlar belgilandi.

Muayyan bog‘cha yoki bolalar guruhi bilan tajriba o‘tkazilmadi. Shu sababli ishtirokchilar soni, mashg‘ulotlarning real davomiyligi va samaradorlik foizlari keltirilmaydi. Natijalar bo‘limida manbalar tahlili asosidagi metodik takliflar taqdim etiladi.

Natijalar

Metodik loyihalash natijasida muammoli o‘yin topshirig‘ini besh bosqichda tashkil etish taklif qilindi: qiziqtiruvchi vaziyat yaratish; bolaning taxminini tinglash; yechimni sinash; natijalarni taqqoslash; xulosani boshqa vaziyatga ko‘chirish. Bosqichlar qat’iy ssenariy sifatida emas, bolalarning harakatiga qarab moslashtiriladigan yo‘nalish sifatida qo‘llanadi. Bola tashabbusi bilan pedagogik yo‘naltirishni birlashtirish yo‘naltirilgan o‘yinning konseptual tavsifiga mos keladi [3]; taklif etilgan besh bosqich esa mazkur maqolaning metodik loyihasidir.

Birinchi bosqichda tanish qahramon yoki buyum bilan bog‘liq kichik muammo qo‘yiladi. Vaziyat bolaning kundalik tajribasiga yaqin bo‘lishi kerak. Ikkinchi bosqichda “Nima deb o‘ylaysan?” va “Qanday tekshirib ko‘ramiz?” kabi savollar beriladi. Bolaning dastlabki taxmini darhol to‘g‘ri yoki noto‘g‘ri deb belgilanmaydi; xavfsiz bo‘lsa, uni tekshirish imkoniyati yaratiladi.

Uchinchi bosqichda bola materiallarni tanlab, o‘z yechimini sinaydi. To‘rtinchi bosqichda taxmin bilan kuzatilgan natija taqqoslanadi. Beshinchi bosqichda shart

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 06.11.2026
PUBLISHED: 07.11.2026

biroz o‘zgartirilib, bola avvalgi tajribasini yangi holatga tatbiq etadi. Bu ketma-ketlik uchun quyidagi mualliflik topshiriq namunalari taklif etiladi.

“Qaysi qayiq yukni ko‘taradi?” topshirig‘i. Materiallar: suv solingan sayoz idish, folga yoki boshqa xavfsiz suzuvchi material, bir xil yirik o‘yinchoq yuklar. Vaziyat: qahramon yuklarini suvdan olib o‘tishi kerak. Bolalar qayiq shaklini tanlaydi, qaysi shakl yukni yaxshiroq ko‘tarishini taxmin qiladi va tekshiradi. Taqqoslashda yuk turi bir xil saqlanadi. Tarbiyachi “Qayiqning qaysi joyini o‘zgartirsak bo‘ladi?” deb so‘raydi. Boladan fizik qonunning rasmiy ta’rifini aytish talab qilinmaydi. Suv bilan faoliyat kattalar nazoratida bajariladi.

“Belgini o‘zgartirsak nima bo‘ladi?” topshirig‘i. Materiallar: rang, shakl va o‘lchami turlicha kartochkalar. Bolalar avval kartochkalarni rangiga ko‘ra guruhlaydi. Keyin o‘yin qahramoni ularni boshqa belgi asosida joylashtirishni so‘raydi. Bola yangi mezon tanlab, joylashtirish sababini tushuntiradi. “Bu kartochka nega shu guruhga kirdi?” savoli belgilarni anglashga yo‘naltiriladi. Bir nechta asosli guruhlash usuli qabul qilinadi.

“Rasmda nima yetishmayapti?” topshirig‘i. Materiallar: mazmunan bir-biriga bog‘liq uch-to‘rtta voqea rasmi. Bitta oraliq voqea yashiriladi. Bolalar yetishmayotgan voqeani taxmin qiladi va o‘z talqinini izohlaydi. Agar tasvirlar bir necha talqinga yo‘l qo‘ysa, muqobil javoblar rad etilmaydi. Tarbiyachi bolaning fikri rasm tafsilotlariga qanday bog‘langanini so‘raydi. Topshiriq bitta yodlangan javobni topish musobaqasiga aylantirilmaydi.

“Minorani qanday mustahkamlaymiz?” topshirig‘i. Materiallar: yengil qurilish bloklari va tekis taglik. Bolalar ma’lum balandlikdagi minora yasaydi, keyin uning barqarorligini yaxshilash yo‘lini izlaydi. Sinovda bir martada bitta jihatni, masalan, taglik kengligini o‘zgartirish taklif etiladi. Qurilma yiqilishi muvaffaqiyatsizlik sifatida emas, yangi sinov uchun ma’lumot sifatida muhokama qilinadi.

Topshiriqlarda bilishga qiziqishning kuzatiladigan belgilari sifatida mazmunli savol berish, taxmin bildirish, sinashga tashabbus ko‘rsatish, yechim chiqmaganda boshqa usul izlash va natijani tushuntirish ajratildi. Tarbiyachi qaydida bolaning aniq

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 06.11.2026
PUBLISHED: 07.11.2026

so‘zi yoki harakati, vaziyat va berilgan yordam ko‘rsatilishi tavsiya etiladi. Ushbu ko‘rsatkichlar standartlashtirilgan diagnostika emas; ular pedagogik kuzatuvni tartibga solish uchun taklif etiladi. Schulz va Bonawitz tajribasida maktabgacha yoshdagi bolalarning izlanishi kuzatilgan sababiy dalillarning aniqligiga bog‘liq bo‘lgan [5]. Bu holat kuzatuvda faqat tashqi faollikni emas, bola nimani aniqlashga urinayotganini ham qayd etish uchun nazariy asos beradi.

Muhokama

Taklif etilgan yondashuvda o‘yin topshirig‘ining qiymati faqat bolaning to‘g‘ri javob topishi bilan belgilanmaydi. Bola o‘z fikrini tekshirish imkoniga ega bo‘lishi, natija kutilganidan farq qilganda esa yana urinib ko‘rishi muhim. Shuning uchun rag‘bat “Eng tez topding” shaklidan ko‘ra “Boshqa usulni ham tekshirib ko‘rding” kabi aniq harakatni e’tirof etishga qaratilishi mumkin.

Skene va hammualliflarning tizimli sharhida yo‘naltirilgan o‘yin ayrim matematik ko‘nikmalar, shakllarni bilish va vazifalar o‘rtasida almashish bo‘yicha ijobiy natijalar bilan bog‘langan. Biroq barcha o‘rganilgan ko‘rsatkichlarda ustunlik aniqlanmagan [2]. Mazkur dalillar aynan bu maqoladagi topshiriqlar bilishga qiziqishni oshirishini isbotlamaydi; ular bola tanlovi va kattalar ko‘magini birgalikda ko‘rib chiqishga asos beradi. Fisher va hammualliflar 4–5 yoshli bolalarda geometrik shakllarni o‘rganishga oid tajribada yo‘naltirilgan o‘yinni tadqiq qilgan [7]. Ushbu natijalarni 5–6 yoshli bolalarning umumiy bilishga qiziqishi uchun tayyor dalil sifatida qabul qilib bo‘lmaydi: yosh, mazmun va baholangan ko‘rsatkichlar farq qiladi.

Tarbiyachining ko‘magi bolaning imkoniyatiga mos bo‘lishi kerak. Zaruratga qarab savolni soddalashtirish, tanlash uchun materiallar sonini kamaytirish yoki bir harakatni ko‘rsatish mumkin. Bola mustaqil davom eta boshlaganda yordam kamaytiriladi. Nutqiy javob berishga qiynalayotgan bolaga yechimini predmet, rasm yoki amaliy harakat orqali ko‘rsatish imkoniyati beriladi. Wood, Bruner va Ross muammoni yechishda kattalar ko‘magining vazifalarini tahlil qiladi [8]. Bu manba

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 06.11.2026
PUBLISHED: 07.11.2026

yordamni bolaning bajarayotgan ishiga moslashtirish uchun metodik tayanch sifatida qo‘llanadi.

Bonawitz va hammualliflarning tajribalarida kattalarning o‘rgatuvchi namoyishi bolalarning keyingi izlanish doirasiga ta’sir qilgan [6]. Bu natija ko‘rsatma berishdan butunlay voz kechishni emas, tayyor yechimni ko‘rsatish va mustaqil sinash imkoniyati o‘rtasidagi munosabatni hisobga olishni talab qiladi. Maqolaning asosiy cheklovi empirik tekshiruv yo‘qligi va manbalar maqsadli tanlanganligidir. Keyingi tadqiqotda topshiriqlar turli mashg‘ulotlarda sinab ko‘rilishi, bolalarning boshlang‘ich hamda keyingi faoliyati bir xil mezonlarda kuzatilishi zarur. Natijalarni baholashda mustaqil savollar, takroriy izlanish va yordam miqdori ham hisobga olinishi kerak.

Xulosa

5–6 yoshli bolalarda bilishga qiziqishni qo‘llab-quvvatlash uchun muammoli o‘yin topshiriqlarini tushunarli maqsad, mustaqil tanlov va amaliy tekshirish imkoniyati asosida tashkil etish taklif qilinadi. Bunda tarbiyachi tayyor javobni yetkazuvchi bilan cheklanmay, bolaning izlanishini yo‘naltiruvchi hamkor vazifasini bajaradi.

Maqolada vaziyat yaratish, taxmin bildirish, sinash, taqqoslash va yangi vaziyatga ko‘chirish ketma-ketligi ishlab chiqildi. Uning amaliy qiymati topshiriqlarni bolalar ehtiyojiga moslashtirish va kuzatuv natijalari orqali takomillashtirish imkoniyatidadir. Taklif etilgan metodik yechimlarning samaradorligi kelgusidagi tajriba-sinov ishlarida aniqlanishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi. (2022). Ilk qadam: maktabgacha ta’lim tashkilotlari uchun davlat o‘quv dasturi. Toshkent. https://www.unicef.org/uzbekistan/media/5686/file/Ilk%20Qadam%20Uzbek.pdf

2. Skene, K., O’Farrelly, C. M., Byrne, E. M., Kirby, N., Stevens, E. C., & Ramchandani, P. G. (2022). Can guidance during play enhance children’s learning

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/

ISSN: 2690-2265
ACCEPTED: 06.11.2026
PUBLISHED: 07.11.2026

and development in educational contexts? A systematic review and meta-analysis. Child Development, 93(4), 1162–1180. https://doi.org/10.1111/cdev.13730

3. Weisberg, D. S., Hirsh-Pasek, K., Golinkoff, R. M., Kittredge, A. K., & Klahr, D. (2016). Guided play: Principles and practices. Current Directions in Psychological Science, 25(3), 177–182. https://doi.org/10.1177/0963721416645512

4. Kidd, C., & Hayden, B. Y. (2015). The psychology and neuroscience of curiosity. Neuron, 88(3), 449–460. https://doi.org/10.1016/j.neuron.2015.09.010

5. Schulz, L. E., & Bonawitz, E. B. (2007). Serious fun: Preschoolers engage in more exploratory play when evidence is confounded. Developmental Psychology, 43(4), 1045–1050. https://doi.org/10.1037/0012-1649.43.4.1045

6. Bonawitz, E., Shafto, P., Gweon, H., Goodman, N. D., Spelke, E., & Schulz, L. (2011). The double-edged sword of pedagogy: Instruction limits spontaneous exploration and discovery. Cognition, 120(3), 322–330. https://doi.org/10.1016/j.cognition.2010.10.001

7. Fisher, K. R., Hirsh-Pasek, K., Newcombe, N., & Golinkoff, R. M. (2013). Taking shape: Supporting preschoolers' acquisition of geometric knowledge through guided play. Child Development, 84(6), 1872–1878. https://doi.org/10.1111/cdev.12091

8. Wood, D., Bruner, J. S., & Ross, G. (1976). The role of tutoring in problem solving. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 17(2), 89–100. https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1976.tb00381.x

https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/